

Ivana Brač

BAZA HRVATSKIH GLAGOLSKIH VALENCIJA – e-Glava

1. Uvod

Jedna od poveznica na mrežne izvore Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje koja se pridružuje rječničkome članku psiholoških glagola u *Mrežniku* poveznica je na *Bazu hrvatskih glagolskih valencija – e-Glavu*, koja korisniku pruža dodatne podatke o psihološkome glagolu koji ga zanima.

2. O Bazi hrvatskih glagolskih valencija

Baza hrvatskih glagolskih valencija – e-Glava mrežni je valencijski rječnik glagola u hrvatskome jeziku dostupan na adresi valencije.ihjj.hr. Abecedarij, sastavljen od 900 glagola, dobiven je u prvome redu crpljenjem glagola iz udžbenika za hrvatski kao ini jezik (Čilaš Mikulić i dr. 2006a, 2006b, Čilaš Mikulić, Gulešić Machata i Udier 2008., 2011a, 2011b) i usporedbom s 1000 najčešćih glagola u *Hrvatskome čestotnom rječniku* (Moguš, Bratanić i Tadić 1999.), kako bi se u obzir uzela čestoća i funkcionalnost. Radi lakše obrade i što sustavnijega opisa glagoli su podijeljeni s obzirom na prvo značenje u rječniku u 34 značenjske skupine po uzoru na Levin 1993. (v. Brač i Bošnjak Botica 2015.). Psihološki glagoli odabrani su kao prva skupina za obradu zbog svoje razmjerne značenjske i sintaktičke ujednačenosti. Svaki glagol obrađuje se na trima razinama: 1. morfološkoj, 2. semantičkoj i 3. sintaktičkoj (Birtić, Brač i Runjaić 2017., Birtić i Runjaić 2018.).

Na prvoj razini naveden je morfološki blok vezan uz lemu, a koji sadržava oznaku vida, glagolske oblike za prezent 1. l. jd. i 3. l. mn., glagolski pridjev radni muškoga i ženskoga roda te glagolski pridjev trpni kad postoji. Na prvoj su razini također vidljive čvrste sveze i napomene uz pojedine glagole. Na drugoj razini navode se značenja glagola, odnosno podleme uz koje je vezana oznaka povratnosti, stilska oznaka, semantička skupina ako je različita od skupine leme i objašnjenje značenja glagola. Do značenja se dolazi pregledom postojećih rječnika te analizom primjera u korpusima hrvatskoga jezika (*Hrvatski mrežni korpus – hrWaC* i *Hrvatska jezična riznica*). Prva i druga razina prikazane su na 1. slici.

žudjeti nesvr.

psihološki glagoli

prez. 1. l. jd. žudim, 3. l. mn. žude, prid. r. m. žudio, prid. r. ž. žudjela, gl. prid. trp. žuđen

1 žudjeti *silno što željeti; jako težiti za čime; čeznuti*

2 žudjeti *osjećati požudu prema komu*

Čvrste sveze

1. slika: Prikaz prve i druge razine obrade glagola *žudjeti* u *e-Glavi*

Korpusi se ujedno upotrebljavaju za uočavanje valencijskih obrazaca, odnosno za opis sintaktičke razine. Svako značenje može imati više valencijskih obrazaca te je uz svaki obrazac naveden najmanje jedan primjer iz korpusa. Valencijski obrazac sastoji se od sintaktičkoga, morfološkoga i semantičkoga dijela, što je vidljivo na 2. slici. Sintaktički se opisuje s pomoću deset vrsta dopuna, koje mogu biti obvezne i neobvezne, dok se dodatci ne bilježe, a iznimno se mogu navesti u napomeni kad su česti. Za svaku dopunu navodi se kako se morfološki ostvaruje (padeži, prijedlozi i prijedložne skupine, rečenice i ostalo). Isto tako navodi se i opis semantičke funkcije u obliku parafraze definicije glagola te se navodi semantička kategorija. Primjerice, ako je definicija glagola *žudjeti* ‘silno što željeti; jako težiti za čime’, definicija nominativne dopune, odnosno iskustvenika bit će ‘onaj tko silno što želi’ te su pridružene semantičke kategorije živo, osoba, skupina ljudi.

2 žudjeti *osjećati požudu prema komu*

NomD, PrijeD

◇ Ja žudim za tobom svakodnevno.

ja - **NomD: nominativ** [onaj tko osjeća požudu prema komu: živo, osoba, skupina ljudi]

za tobom - **PrijeD: za + instrumental** [onaj prema komu tko osjeća požudu: živo, osoba, skupina ljudi]

◇ I momak žudi za njezinim tijelom.

momak - **NomD: nominativ** [onaj tko osjeća požudu prema komu: živo, osoba, skupina ljudi]

za njezinim tijelom - **PrijeD: za + instrumental** [onaj prema komu tko osjeća požudu: pren. dio tijela]

2. slika: Prikaz treće razine obrade glagola *žudjeti* u *e-Glavi*

3. Mrežnik i Baza hrvatskih glagolskih valencija

Oba izvora, odnosno *e-Glava* kao valencijski rječnik i *Mrežnik* kao općejezični rječnik imaju određene sličnosti, ali, naravno, i razlike. Na razini leme oba rječnika sadržavaju morfološki blok. Kako bi se neizvornim govornicima dali podatci o tvorbi glagolskih oblika, iako to nije valencijski podatak, u *e-Glavi* je, između ostaloga, navedeno 1. i 3. lice prezenta, vodeći se time da će tako korisnici prepoznati glagolsku vrstu i znati izvesti oblike za ostala lica. U *Mrežniku* se daje više informacija o oblicima glagola, tako su navedena sva lica u prezentu, prvo lice jednine za aorist i imperfekt, glagolski pridjev radni za sva tri roda, glagolski pridjev trpni muškoga roda te glagolski prilog sadašnji ili prošli, što je važno za izvorne govornike, ali i neizvorne govornike na višim razinama znanja hrvatskoga jezika. Također se u obama rječnicima povratni glagoli bilježe kao podnatuknice prijelaznih glagola (npr. *zaljubiti* kao natuknica i *zaljubiti se* kao podnatuknica). Razlika je u pristupu prijelaznosti glagola, tako se u *e-Glavi* prijelaznim glagolima smatraju svi glagoli koji imaju barem dvije dopune, odnosno subjekt i objekt koji ne mora biti izražen akuzativom, dok se u *Mrežniku* prijelaznim glagolima određuju samo glagoli koji imaju objekt u akuzativu.

Oba izvora do značenja glagola dolaze proučavanjem postojećih rječnika i korpusa hrvatskoga jezika te navode primjere iz korpusa. U *e-Glavi* valencijska analiza temelji se na primjerima, odnosno na primjerima se pokazuje koje su dopune glagola. Primjeri su katkad skraćeni radi zornosti te se u zagradama navode aktanti koji nisu izraženi, primjerice subjekt koji je izražen u kontekstu ili poznat iz glagolskoga lica (npr. *Želim (ja) Vam dobrodošlicu na stranice Grada Čakovca.*), što je učinjeno zbog daljnje obrade dopuna. U *Mrežniku* se to ne čini, ali se isto tako primjeri mogu skratiti. Nadalje što se tiče značenja glagola, u *e-Glavi* se sinonimi navode uz definiciju glagola ('silno što željeti; jako težiti za čime; *čeznuti*'), dok su u *Mrežniku* izdvojeni u kategoriji SINONIMI. Kao što je rečeno, u *e-Glavi* definicije glagola imaju oblik parafraze glagola. U *Mrežniku* je definicija puna rečenica u koju se nastoji uključiti i podatak o dopunama glagola, tako je definicija glagola *žudjeti*: „Žudjeti za kim ili čim znači osjećati silnu želju za kim ili čim.”.

U *e-Glavi* valencijski obrasci vezani su za značenje glagola, odnosno podnatuknicu, a ne za sam glagol, odnosno natuknicu. Isto tako u *Mrežniku* se kolokacije navode na razini značenja, što je često zahtjevan leksikografski zadatak jer je nužno na temelju primjera zaključiti koja kolokacija kojemu značenju pripada i ne može se osloniti samo na skice riječi. U *e-Glavi* iznimno je važno uočiti sve valencijske mogućnosti glagola i opisati ih, dok to nije primaran zadatak u *Mrežniku*, iako se te mogućnosti nastoje prikazati primjerima. Razlika je i ta što se u *e-Glavi* ne bilježe dodatci, kao što je već rečeno, iznimno u napomeni ako je riječ o čestim dodacima, dok se u *Mrežniku* ne ograničuje na razlikovanje dopuna i dodataka te se u kolokacijama navode i dodatci, a ne moraju se navoditi kolokacije koje sadržavaju dopune ako nisu izdvojene u skicama riječi. Primjerice, u *e-Glavi* neće biti navedeno kako se žudi jer je riječ o dodatku, dok će u *Mrežniku* biti navedeno da se žudi *očajnički, silno, žarko*, što je vidljivo na 3. slici.

žudjeti **žudjeti** gl. nesvrš. neprijel. (prez. jd. 1. l. žuđim, 2. l. žuđiš, 3. l. žuđi, mn. 1. l. žuđimo, 2. l. žuđite, 3. l. žuđe; imp. žuđi; aor. žuđjeh; imperf. žuđijāh/žuđāh; prid. r. m. žuđio, ž. žuđjela, s. žuđjelo; prid. t. žuđen; pril. s. žuđćí)

Žudjeti za kim ili čim znači osjećati silnu želju za kim ili čim.

- Roman još uvijek žudi za ženom koja mu je izmakla.

- Moja duša žudi za mirom.

- Svi su zborovi žudjeli za priznanjem svoga rada, a i dirigenti su s radošću i nadom čekali da najavljiivač pročita njihova imena.

Tko žudi? čovjek, muškarac, osoba, žena; duša, srce; tijelo

Za čim se žudi? osvetom, pravdom; dodirom, pažnjom; utjehom; mirom, slobodom; čokoladom, hranom

Kako se žudi? mnogo; očajnički, silno, žarko

Koordinacija: žudjeti i željeti, žudjeti i tražiti

SINONIM: čežnuti :1 sinonim: žuditi

• Kad glagoli na *-iti* i *-jeti* tvoreni od iste osnove imaju isto značenje, u hrvatskome standardnom jeziku bolje je upotrebljavati glagole na *-jeti*, npr. umjesto glagola *žuditi* bolje je upotrijebiti glagol *žudjeti*. Pridjevi radni muškoga roda tih glagola ne razlikuju se i glase *žudio*. Razlikuju se glagolski pridjevi radni ženskoga i srednjega roda jednine te svih rodova množine.

Tvorba: žud-jeti,

e-Glava: <http://valencije.ihj.hr/word/zudjeti/57/>

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika: http://ihj.hr/kolokacije/search/?q=žudjeti&search_type=basic

3. slika: Prikaz obrade glagola *žudjeti* u *Mrežniku*

Osim razlike da je *e-Glava* specijalizirani rječnik koji zapravo spaja leksikografiju i sintaksu, a *Mrežnik* općejezični rječnik koji želi korisnicima dati najrazličitije podatke, *e-Glava* je u prvome redu deskriptivna, tako su natuknice glagoli *brinuti* i *čuditi* s nominativnom i akuzativnom dopunom. Ipak, ne obrađuje se glagol *brinuti* s prijedložnim dopunama, npr. *brinuti o komu*, *brinuti za koga*, stoga je prisutna i normativna komponenta koja se očituje i u navođenju oznake *razg.* uz te glagole. *Mrežnik* je također i deskriptivan rječnik, zbog obrade koja se temelji na korpusu, ali je naglašenija normativna komponenta koja se očituje i u tome što glagol *brinuti* nije lema, nego je u napomeni navedeno da ga je pogrešno upotrebljavati bez *se*.

Izvori i literatura

Birtić, Matea; Brač, Ivana; Runjaić, Siniša. 2017. The main features of the e-Glava online valency dictionary. *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of eLex 2017 conference. Leiden, the Netherlands, 19–21 September 2017*. Ur. Kosem, Iztok i dr. Lexical Computing CZ s.r.o. Brno, Czech Republic. 43–62.

Birtić, Matea; Runjaić, Siniša. 2018. Ustroj Baze hrvatskih glagolskih valencija. *Zbornik radova Šestoga hrvatskoga slavističkoga kongresa*. Ur. Botica, Stipe i dr. Hrvatsko filološko društvo. Zagreb. 885–895.

Brač, Ivana; Bošnjak Botica, Tomislava. 2015. Semantička razdioba glagola u *Bazi hrvatskih glagolskih valencija*. *Fluminensia* 27/1. 105–121.

- Čilaš Mikulić, Marica i dr. 2006a. *Hrvatski za početnike 1: Udžbenik hrvatskog kao drugog i stranog jezika*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica i dr. 2006b. *Hrvatski za početnike 1: Vježbenica i gramatički pregled*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia; Udier, Sanda Lucija. 2008. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za više početnike A2-B1*. FF press. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia; Udier, Sanda Lucija. 2009. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za više početnike*. FF press. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia; Udier, Sanda Lucija. 2011a. *Razgovarajte s nama! Udžbenik hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1-B2*. FF press. Zagreb.
- Čilaš Mikulić, Marica; Gulešić Machata, Milvia; Udier, Sanda Lucija. 2011b. *Razgovarajte s nama! Vježbenica, gramatika i fonetika hrvatskog jezika za niži srednji stupanj B1-B*. FF press. Zagreb.
- Levin, Beth. 1993. *English Verb Classes and Alternations*. The University of Chicago Press. Chicago – London.
- Moguš, Milan; Bratanić, Maja; Tadić, Marko. 1999. *Hrvatski čestotni rječnik*. Zavod za lingvistiku – Školska knjiga. Zagreb.